

Це сприяє посиленню теоретичних засад сучасної соціальної роботи та професійної підготовки до неї.

У цих країнах на рівні державних органів влади (Міністерств освіти) визначаються конкретні шляхи удосконалення освітнього процесу щодо підготовки соціальних працівників. Так, Міністерством освіти Данії у 2002 році проголошено реформування освітньої галузі, одним із завдань якого є розширення навчальних програм із соціальної роботи, термінів навчання соціальних працівників з 3 до 3,5 років та збільшення кількості навчальних предметів для одержання освітнього рівня „Бакалавр”. Реформою у соціальній освіті надається більшої ваги інтеграції соціальних, медичних та педагогічних знань. Окрім цього у школах соціальної роботи посилюється дослідницька складова навчання.

У Швеції при підготовці соціальних працівників набуває більшої вагомості індивідуальний розвиток та самоосвіта студентів, спрямованість на філософську та етичну рефлексію. У змісті професійної підготовки відбувається зближення програм, що стосується галузі соціального забезпечення і догляду (Social Care) та соціальної роботи (Social Work). Ці програми мають спільну основу – 2-3 річну базову навчальну програму з наступною профільною спеціалізацією та поглибленим вивченням спеціальних фахових дисциплін.

Незважаючи на існуючі відмінності в освіті соціальних працівників у Данії, Норвегії, Швеції та інших скандинавських країнах, вони поступово наближаються до спільної інтегрованої моделі.

Література

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посіб. / За ред. В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.

2. Моделі гармонізації національних і міжнародних стандартів освіти у контексті Болонського процесу. Матеріали Міжнародного семінару 27 – 28 травня 2004 р., проведеного у Львівському національному університеті імені Івана Франка. – Львів: Літопис, 2004. – 112 с.

3. Council of Europe 1967: The role, training and status of Social Workers / Resolution (67) 16,29th June.

4. Council of Europe 1996: Co-ordinated research in the social field. The Steering Committee on Social Policy. Council of Europe: Strasbourg.

5. *Juliusdottir S., Petersson J.* Common Social Work Education Standards in the Nordic Countries – Opening an Issue // *Social Work and Society*. – 2002. – №3. – P.1 – 16.

6. *Juliusdottir S.* Social Work Competence in the Competence Society: Professional Survival // *Issues in Social Work Education*. – 1999. – №1. – P. 75 – 93.

УДК 378:37.013:37.061

Т.А. Логвиновська

СОЦІАЛЬНІ ОРІЄНТИРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті окреслено соціальні орієнтири студентської молоді на сучасному етапі розвитку України.

Ключові слова: студентська молодь, соціальні орієнтири.

Аннотация. В статье рассмотрены социальные ориентиры студенческой молодежи на современном этапе развития Украины.

Ключевые слова: студенческая молодежь, социальные ориентиры.

Annotation. The article focuses on students' social perspectives at modern stage of Ukraine's development. It proposes the characteristics of contemporary students.

Key words: students' youth, social perspectives.

Сучасне українське суспільство характеризується високою швидкістю і глибиною змін. Кардинальні за сутністю, різкі за формою, стислі й інтенсивні за характером, вони виявилися значущими і болісними для значної частини населення України. Відбулася друга за століття загальна системна зміна соціально-економічної ситуації, зміна суспільно-політичної формації, ціннісних показників сутності особистості.

Структурні соціальні трансформації зумовили інтенсивні зміни суспільної свідомості, що спричинило формування нової свідомості, нового мислення, нового „ринкового менталітету” наступних поколінь.

Отже, актуальність статті, а саме окреслення соціальних орієнтирів студентської молоді, обумовлена необхідністю соціокультурного осмислення парадигми сучасних соціальних, педагогічних та психологічних трансформацій з урахуванням важливості оцінки, характеру і ступеня відтворення соціальних уявлень молоді від минулого, сформованих під впливом християнства, культурних надбань, культурного досвіду.

Розгляд соціальної складової суспільства, середовища з позицій релігійно-метафізичної концепції репрезентовано в роботах російських світських богословів М. Бердяєва, С. Булгакова, В. Розанова, В. Соловйова. Існування тісного зв'язку між етичними цінностями і матеріальним добробутом суспільства доводили Е. Дюркгейм, М. Вебер. Серед сучасних вітчизняних авторів, які досліджували взаємозв'язок культури і соціальної сфери, імена Л. Горичева, О. Платонова, В. Розена, Н. Тихонової.

На думку переважної більшості дослідників, освітньо-виховна діяльність як складова соціалізації повинна спиратися на концепції громадянського виховання.

Аналіз історико-культурного аспекту загальної теорії виховання дозволив виявити специфіку громадянського виховання. У роботах зарубіжних педагогів М. Болдирєва, З. Васильєвої, О. Зосимовського, Б. Лихачова, Т. Конникової, Т. Мальковської, І. Мар'єнка, Е. Монозонна, І. Харламова, З. Шиліної, Г. Філонова розглядалися проблеми громадянського виховання молоді в контексті комуністичної ідеології, яка декларувала рівні права, але на практиці базувалися на класовому підході.

На межі століть посилюється інтерес до громадянської освіти на фоні активного поширення ідей західної демократії (Е. Бондарєвська, Л. Грегуль, Г. Суколенкова). З'явилися навчальні програми із людинознавства, стали впроваджуватися ігрові методики, які основний акцент робили на моделі державного устрою розвинених країн.

Серед численних пошуків, котрі різною мірою торкаються обумовленості соціальних змін із соціокультурними характеристиками суспільства, питання системного бачення середовища як соціокультурного простору залишаються недостатньо опрацьованими. Крім цього, маловивченими виявилися питання, пов'язані з оцінкою міри відтворення конкретних елементів функціонування соціального середовища, розглядом відтворення молодіжного середовища як одного із виявів і показників наступності суспільної свідомості взагалі. Тому звернення до перерахованих аспектів є логічним і необхідним.

Вивчення міри відтворення глибинних уявлень, сформованих культурою минулого, в умовах функціонування сучасного студентського середовища проводилося з двох позицій – теоретичної і педагогічної.

В основі аналізу стану сучасного студентського середовища лежать результати емпіричних досліджень, які спираються на теоретичні розробки цього поняття. Їх співставлення базується на положеннях щодо взаємозв'язку суспільної й індивідуальної свідомостей.

Теоретично й емпірично доведено, що студентське середовище, до якого належить сучасна українська молодь, є носієм ціннісних переваг як соціокультурного продукту, „залежною змінною”, що відбиває характер домінуючих суспільних установок. Запропоноване теоретико-емпіричне уявлення доповнює інтегративний механізм виховання соціальної спрямованості студентської молоді. На думку науковців, „суспільні інституції задають зразки наших дій і формують наші очікування; вони винагороджують нас, доки ми дотримуємося їхніх приписів” [2, с.88].

У той же час у вітчизняній педагогіці й практиці не існує цілісної моделі громадянського виховання студентів у сфері освітньо-виховної діяльності. Інтеграція теорій громадянського суспільства, історико-культурного змісту громадянського ідеалу, демократичних прав і свобод стала культурним підґрунтям для розробки педагогічної системи громадянської соціалізації студентів вузів. Ураховуючи, що кожна система реалізується в умовах інформаційно-комунікативної культури сучасного суспільства, необхідно виявити і обґрунтувати надійне наповнення освітньо-виховної діяльності, що, в свою чергу, підвищить ефективність соціалізації студентів.

Студентська молодь – це соціально-демографічна група, яка переживає період становлення соціальної зрілості, адаптації до світу дорослих і майбутніх змін. Вона як особлива соціальна група постійно знаходиться у фокусі дослідників-соціологів, оскільки саме вона є чутливим індикатором суспільних змін і визначає в цілому потенціал розвитку суспільства, що створює найсприятливіші умови для виховання інтегральної особистісної якості – соціальної спрямованості. Від того, наскільки вивчено світ цінностей сучасної студентської молоді, наскільки він є зрозумілою систематизованою структурою, наскільки досліджено її установки, життєві плани, залежить ефективність запланованих заходів у сфері освіти, роботи і зайнятості. Не зрозумівши студентської молоді сучасного суспільства, не досягнути усіх його протиріч і проблем, а тим більше, не розкрити майбутнього цього суспільства.

Суспільні проблеми загалом багато в чому беруть свій початок від молоді й в цьому значенні є молодіжними. Це означає, що дослідження молоді поза суспільством в цілому є абстрактним, неповним і багато в чому безглуздим. На цьому ґрунтується широко поширена думка, що ніяких проблем молоді не існує, а є проблеми суспільства, і їх потрібно розв'язувати.

Сучасний стан українського суспільства створює об'єктивну необхідність розглядати студентську молодь як невід'ємну частину соціальної системи, яка виконує особливу роль у процесі розвитку людства. Молодь як органічна частина суспільства на кожному етапі його розвитку виконує інтегрувальні функції, об'єднуючи і розвиваючи досвід попередніх поколінь, сприяючи соціальному прогресу. При цьому важливою функцією цієї категорії молоді є трансформація із минулого в майбутнє культурного й історичного спадку всього людства в умовах природного розвитку соціальної системи. Отже, молодь є рушійною силою процесу розвитку суспільства, що потребує участі усіх елементів соціальної системи у її формуванні і спрямуванні процесу розвитку шляхом досконалого самоаналізу, досконалого оволодіння системою соціальних цінностей, які становлять соціальну спрямованість [3; 4].

Учені розглядають студентську молодь як самостійну систему в загальній соціальній системі, визначаючи внутрішні й зовнішні взаємозв'язки елементів цих систем залежно від конкретних функцій. Оптимальна взаємодія всіх елементів соціальних систем суспільства в цілому безперечно служить меті позитивного розвитку людства і прогресу [5].

На межі ХХІ століття людство зіткнулося з тим, що світ став досить складним і це створює низку протиріч і закономірностей у процесі виховання соціальної спрямованості студентської особистості. Збувається прогноз О. Тоффлера ще 1970 року: „Випустивши на волю сили новизни, ми штовхаємо людей в обійми незвичного, непередбаченого. Тим самим порушуються проблеми адаптації на новому і небезпечному рівні, позаяк

довготривалість і новизна утворюють вибухову суміш. Життя в прискореному темпі означає відчуття на собі дію постійних змін. Неконтрольоване прискорення змін у науці, техніці і соціальному житті підриває сили індивіда, необхідні для прийняття розумних, компетентних рішень, що стосуються його власної долі” [6,с.11]. Віднаходяться межі людських можливостей, тому проблеми стійкого розвитку неможливо розглядати ніяк інакше, як виходячи із процесів, що відбуваються з людиною, поколінням, конкретним суспільством й усім людством. На лезі цих проблем – студентська молодь, особлива частина суспільства, соціальний феномен [6, с. 17].

Студентська молодь – це об’єктивне соціальне явище, що виступає завжди як велика специфічна вікова підгрупа. Студентська молодь – це частина суспільства. Тому ключем до пізнання природи молоді є діалектика цілого і частини. Молодь є дзеркалом, у якому відбивається та соціальна дійсність, в умовах якої вона живе. Якщо із молодіжного середовища пробиваються хибні паростки, якщо в цьому середовищі з’являються проблеми, то вина в цьому, перш за все, соціального середовища. З молоддю може статися те, що відбулося із суспільством в цілому. Молодь є такою, якою її створило суспільство [4, с. 19].

Молодь – частина різних класів і соціальних верств, націй, вона є їх продукт і засіб їх відтворення, що передбачає соціологічний підхід, тобто виокремлення молоді як частини суспільства і, відповідно, вивчення у взаємозв’язку, взаємозалежності, взаємодії; дослідження молоді в статистиці (стан у даний, конкретний історичний момент), у динаміці (розвиток у часі, у ході історії, порівняно з попередніми молодими поколіннями). При цьому вивчаються, по-перше, психічний, фізичний і соціальний розвиток молоді, по-друге, її статус і роль у суспільстві з точки зору економічних, політичних, соціальних і духовних умов її навчання, праці, побуту, дозвілля, соціального поступу тощо, а також стимулів для її саморозвитку.

Молодь – явище конкретно-історичне, тобто продукт історії і певної культури і в той же час її рушійна сила і чинник змін, соціальна цінність. Сучасне життя потребує кардинальних змін вікового самоусвідомлення суспільства як наслідку фантастичних змін в економіці й виробництві під впливом науково-технічного прогресу, зміни стилю і характеру в усіх сферах суспільного життя. Необхідне нове розуміння молоді як самоцінної стадії вікового, духовного і соціального розвитку людини. Молодь – не службово-підготовча фаза вікового розвитку, як вважалося віками, а головне джерело сучасних змін. Адекватне розуміння сутності студентської молоді, грамотна молодіжна політика – це умова прориву суспільства в майбуття. Де освічена молодь і організована освітньо-виховна діяльність соціального спрямування з нею – там успіх.

Молодь – так званий соціальний акумулятор тих трансформацій, які завжди поступово і тому непомітно для загального погляду відбуваються в глибинах суспільного життя, вислизаючи від уваги більшості. Це критичні погляди і настрої відповідно до існуючої дійсності, нові ідеї і та енергія, які особливо потрібні на момент корінних реформ. Як носій величезного інтелектуального потенціалу, особливих здібностей і прагнень до творчості (підвищена чуттєвість, сприйняття, образність мислення тощо), молодь – прискорювач упровадження в практику нових ідей, ініціатив, нових форм життя, оскільки молодь за своєю природою є противником консерватизму і застою. Таким чином, молодіжний вік сьогодні – це поняття не тільки демографічне, скільки соціальне і політичне [3, с.14].

Цінність молоді в сучасному світі збільшується у зв’язку із збільшенням термінів освіти, професійної підготовки, необхідної в умовах науково-технічної революції. У молоді роки людина легко набуває основних знань, умінь і навичок. Необхідність безперервної освіти дорослих, періодичного оновлення не лише знань, але й важливих принципових установок професійної діяльності, що викликає у людей зрілих і похилого віку досить зрозуміле небажання відповідати новим вимогам.

Молодь – це найбільш здорова фізично частина населення, це життєва сила суспільства, акумуляції енергії, невитрачених інтелектуальних і фізичних сил, які потребують виходу. За рахунок цих сил життя суспільства може бути оновленим. Соціальний статус молоді в усіх суспільствах і в усі часи в основному однаковий: молодь одночасно і об'єкт і суб'єкт соціалізації. Означена група суспільства за законами спадковості, тобто законом заперечення, освоює спадкові суспільні відносини, духовні й матеріальні цінності конкретного суспільства з метою їх подальшого відновлення. Це буде просте чи розширене відновлення – залежить від рівня соціального розвитку студентської молоді як продукту самого суспільства. А цей рівень, у свою чергу, в основному залежить від поглядів суспільства на студентську молодь. Якщо суспільство скероване на стійкий розвиток, воно соціалізує, тобто навчає і виховує, а саме розвиває молодь таким чином, щоб вона була здатна розвивати суспільство і розвиватися сама. Якщо суспільство скероване, перш за все, на збереження існуючого ладу, консервацію його ідей, цінностей і традицій, вона формує молодь виключно за своїм зразком. Між тим молодь може і повинна бути соціальним суб'єктом, здатним до ініціативи і зворотного впливу на суспільство. Але в силу маргінального положення і двоякої природи молоді люди часто не мають власної самостійності у прийнятті особистісно значущих рішень. Вони отримують суб'єктивність за рівнем самоідентифікації, самоусвідомлення своїх інтересів, росту своєї організованості.

Своєрідність молоді як соціальної групи полягає в тому, що вона постійно знаходиться в стані переходу від переважальної властивості бути об'єктом суспільного впливу до переважальної властивості бути суб'єктом соціально-перетворювальної діяльності. У цьому сенс дорослішання молоді. Досягнення молодіжного віку, коли вона починає повністю володіти всією сумою і рівнем соціальних зв'язків і відношень, властивих своєму суспільству, означає, що вона стала повноправним суб'єктом і об'єктом суспільного руху і тим самим заперечує сама себе як молодь.

Молодь – це особлива група суспільства, але не за своїми соціально-демографічними характеристиками, у цьому значенні кожна соціальна група має свої особливі характеристики, вона особлива за своїм статусом в суспільстві. Молодь – це та група, де ще не завершена первинна соціалізація в суспільстві і вона не має необхідного соціального досвіду для протидії зовнішнім соціалізуючим факторам. Тому вона характеризується високим рівнем сприйняття і наслідування. Фактично хід і напрям соціалізації молоді на відміну від інших соціальних груп залежить від зовнішніх умов і параметрів. Саме молодь у кризових умовах найбільше піддається знищенню ідеалів, загостренню нігілізму, апатії, оскільки система цінностей рухлива, світогляд не закріплений, що призводить до втрати морального і духовного здоров'я нації. У зв'язку із структурними змінами, що відбуваються у суспільстві, зростає кількість молодих людей, які входять до різних маргінальних груп (мігранти, етнічні меншини, безробітні, бездомні, наркомани, злочинці тощо). Упровадження ринкових відносин загострило проблему соціальної захищеності в сфері праці. До числа особливо тривожних тенденцій у молодіжному середовищі належать відставання рівня освіти, якого досягли найбільш розвинені країни, прискорене падіння престижу загальної і професійно-технічної освіти, збільшення числа молоді, яка починає свою трудову діяльність із низьким рівнем освіти і без бажання продовжувати навчання, орієнтація багатьох ланок освіти на поточне відновлення робочих, службовців і спеціалістів без урахування потреб споживачів, невідповідність кадрів вищої, професійної школи до роботи в нових умовах, зниження інтелектуального рівня аспірантського корпусу – майбутнього української науки.

Негативні вияви полягають перш за все в тому, що молодіжне середовище стає небезпечною криміногенною зоною. Зростають несприятливі тенденції, такі як омолодження злочинності, збільшення її групового характеру, із року в рік зростає число жіночої злочинності.

Молоде покоління у своїй більшості залишилося без соціальних орієнтирів. Занепад традиційних форм соціалізації, сформованої на соціальній обумовленості життєвого шляху, з одного боку, підвищило особисту відповідальність молодих людей за свою долю, поставивши їх перед вибором, з іншого – віднайшло неготовність більшості з них включитися до нових форм суспільних відносин. Вибір життєвого шляху став визначатися не здібностями й інтересами молодої людини, а конкретними обставинами. У недалекому минулому достатньо стійкі норми, що регулювали людські потреби й інтереси у сфері соціально-трудова відносин, досить сильно перешкоджали розвитку індивідуалізму й окреслювали чіткі межі того, чого можливо було домогтися молодій людині.

Сучасний стан теж носить двоякий характер: з одного боку, збільшується приватний сектор – значить збільшується індивідуалізація, з іншої, підривається система соціального контролю, що породжує безконтрольність, всюдозволеність, нестабільність.

Такий стан суспільства за умови знецінення норм свідчить про відчуження молоді від праці і сприяє загостренню соціальної нестабільності. Причому анемія повсякденного життя проступає головним чином у втраті молодими людьми відчуття зв'язку із суспільством, сприяючи росту відхилень і суїциду у їх середовищі.

Сучасна соціально-економічна ситуація в країні вимагає не лише фундаменталізації освіти і системи професійної підготовки молоді в сучасних умовах, але й високого рівня суб'єктивності молодого покоління в соціумі, створення оптимальних умов для її самоорганізації і самореалізації, розвитку соціально-професійної компетентності, соціальної активності й відповідальності. Існуюча низька суб'єктивна включеність молоді у суспільні процеси формує адаптаційний механізм соціалізації, що значно гальмує інноваційні за своєю сутністю реформи в Україні.

Студентська молодь є значним прошарком нашого суспільства, що визначає його соціально-економічний і духовний потенціал. Вік юності найбільш чутливий до всіх соціальних перетворень, і цей факт слід враховувати у вихованні студентської молоді. Основною соціальною детермінантою, що визначає морально-духовне зростання молодої людини, є її освітньо-виховна діяльність. Саме вона має бути джерелом розвитку морально досконалої особистості. Така діяльність безпосередньо трансформується згодом у власне професійну діяльність, пов'язану із духовними пошуками.

У цілому розвиток особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою відбувається за цілою низкою напрямів:

- закріплюється ідейна переконаність, професійна спрямованість, розвиваються необхідні здібності;
- удосконалюються психічні процеси, набувається досвід;
- зростає почуття обов'язку, відповідальності за успіх у професійній діяльності (при цьому більше проявляється індивідуальність студента);
- зростають особистісні критерії у сфері майбутньої професійної діяльності;
- на основі інтенсивного передавання професійного, соціального досвіду і формування необхідних особистісних якостей зростають загальна зрілість і стійкість особистості студента;
- зростає питома вага самовиховання студента у формуванні рис, якостей, досвіду, необхідних для майбутньої професійної діяльності;
- закріплюється професійна самостійність і готовність до подальшої практичної діяльності.

Література

1. Бех І.Д. Цінності як ядро особистості // Цінності освіти і виховання: Наук.-метод. зб. / За заг. ред. О.В. Сухомлинської. – К., 1997. – 216 с.
2. Бобнева М.И. Ценностные ориентации и механизмы социальной регуляции поведения. – М.: Наука, 1975. – 172 с.
3. Крапивко Е.Н. Социокультурные девиации студенчества в контексте переоценки

ценностей современной России: Автореф. ... канд. соц. наук. – Ставрополь, 2006. – 20 с.

4. *Кухтерина Е.А.* Социальная мобильность молодежи: Автореф. ... канд. соц. наук. – Тюмень, 2005. – 21 с.

5. *Панарина Т.В.* Гражданский идеал как ценностное основание социализации современной молодежи: Историко-культурный аспект // Гуманитарные и социально-экономические науки. Спец. выпуск „Педагогика”. – 2006. – № 2. — С. 25 – 29.

6. *Шанибов Ю.М.* Ценностные ориентации студенческой молодежи. – Самара: Гос. Академия культуры и искусств. – 45 с.

УДК 376.22: 369.223.24

О.В. Мельничук

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ЦЕНТРАХ РАННЬОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ

Анотація. У статті аналізується процес соціальної реабілітації дітей з особливими потребами.

Ключові слова: діти з особливими потребами, соціальна реабілітація.

Аннотация. В статье анализируется процесс социальной реабилитации детей с особенными потребностями.

Ключевые слова: дети с особенными потребностями, социальная реабилитация.

Annotation. In this article the author analyzes of a process social rehabilitation children with particular needs.

Key words: children with particular needs, social rehabilitation.

Об'єктом особливої уваги з боку держави, як наголошується у Конвенції про права дитини, мають бути діти, які живуть у винятково важких соціальних умовах. Серед груп, що належать до цієї категорії дітей, в Україні існує і така, яка потребує особливої уваги та соціально-педагогічної реабілітації [7, с. 2].

Прийняття Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів та Положення про міжвідомчу координаційну раду з питань ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів стало відображенням уваги держави до проблем дітей з обмеженими можливостями та значним стимулом до активізації соціально-реабілітаційної роботи [4, с. 192].

Соціальна реабілітація дітей із функціональними обмеженнями виступає однією з найактуальніших проблем сучасної соціальної педагогіки. Критичність ситуації в Україні поглиблюється великою кількістю новонароджених дітей з паталогічними відхиленнями. Зростання кількості інвалідів, збільшення уваги до кожного з них, незалежно від його фізичних, психічних чи інтелектуальних можливостей, прогрес уявлення про безумовну цінність кожної особи і необхідність захищати її права, характерні для демократичного, громадянського суспільства – все це визначає важливість соціальної роботи з людьми, які мають функціональні обмеження. Дослідження проблеми інвалідності засвідчують про подолання складного шляху від фізичного знищення, ізоляції „неповноцінних членів” суспільства до необхідності інтеграції осіб із обмеженими можливостями і створення безперешкодного середовища життєдіяльності. Отож, проблема необхідності соціально-педагогічної реабілітації, з нашого погляду, є слухною та нагальною [1, с. 182].